

**ՄՈՆՂՈԼԱԿԱՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԹՅՈՒՐՔԱԿԱՆ
ԼԵՂՈՒՆԵՐԻ ԱՆԱՍՆԱՊԱՀԱԿԱՆ ԵԶՐՈՒՅԹՆԵՐՈՒՄ**

***Բանալի բառեր՝ թյուրքական լեզուներ, փոխառություն,
անասնապահական եզրույթներ, մոնղոլերեն, բառաֆոնդ***

Թյուրքական լեզուները տունգուսամանջուրական և մոնղոլական լեզուների հետ մեկտեղ կազմում են արթայան լեզվաընտանիքի մի մասը: Այս լեզուների միջև ինտենսիվ փոխհարաբերությունները ձգվել են հարյուրամյակներ շարունակ և, բնականաբար, ունեն ընդհանուր տիպաբանական հատկանիշներ, որոնք միևնույն ժամանակ գատում են դրանց այլ լեզվաընտանիքներին պատկանող լեզուներից: Այդ ընդհանրություններից են. *հնչյունաբանության ասպարեզում*՝ քմային և շրթնային ձայնավորների ներդաշնակության, ինչպես նաև բաղաձայնների առնմանության օրինաչափությունները և բառարմատի յուրահատուկ կազմությունը, *ձևաբանության մեջ*՝ բառափոխության և բառակազմության կցական եղանակը (վերջածանցները բառարմատին կամ բառահիմքին կցվում են ամեն մի լեզվախմբին հատուկ օրինաչափություններով), քերականական սեռի բացակայությունը և յուրօրինակ պատկանելիության քերականական կատեգորիան, նախդիրների փոխարեն հետադրությունների կիրառումը, թույլ զարգացած հոդը, ածանցավոր բայեր կազմելու լայն հնարավորությունը և այլն: Միմյանց հետ արթայան լեզուների շփումների տևականությունը և ինտենսիվությունը պատմության ընթացքում տարբեր են եղել: Դրանցից առավել սերտ և տևական կապեր են ունեցել թյուրքական, մոնղոլական այնուհետև տունգուսամանջուրական լեզուները: Այդ իսկ պատճառով ամենաշատ ընդհանրությունները դիտարկ-

վում են այս լեզուների միջև և հետազոտողների համար հաճախ դառնում քննարկման առարկա:

Լեզուների բառապաշարը հարստանում է ինչպես ներքին ռեսուրսների օգտագործմամբ բառակազմական տարբեր եղանակներով, այնպես էլ փոխառությունների միջոցով: Չնայած թյուրքական անասնապահական եզրաբանության հիմնական շերտը բնիկ է, այնուամենայնիվ, անասնապահության զարգացման հետ մեկտեղ ժամանակի ընթացքում ավելանում են փոխառությունները հատկապես արաբական և իրանական լեզուներից, քանի որ հարաբերություններն այդ ժողովուրդների հետ իսլամի ընդունումից հետո ավելի ինտենսիվ են դառնում: Մոնղոլական փոխառությունները նույնպես իրենց հաստատուն տեղն ունեն թյուրքական լեզուների բառաֆոնդում, հատկապես անասնապահական եզրաբանությանը վերաբերող թեմատիկ խմբում: Բառապաշարում կարող են արտահայտվել տվյալ լեզուն կրող ժողովրդի պատմության փաստեր, քանի որ, ինչպես հայտնի է, ժողովուրդների կյանքում տեղի ունեցող փոփոխություններն առաջին հերթին անմիջականորեն արտացոլվում են հենց բառապաշարում: Դրանում կարող են արտահայտվել տեղեկություններ քոչվոր ցեղերի հին բնակավայրերի, դրանց տնտեսության առանձնահատկությունների և այլ ժողովուրդների հետ հարաբերությունների մասին: Այդպիսի տեղեկություններն ավելի արժեքավոր են գիր չունեցող ժողովուրդների համար: Օրինակ թուվիներենում պարզ երևում է մոնղոլերենի ազդեցությունը ուղտաբուծական եզրաբանությունում, քանի որ թուվացիների տնտեսության մեջ ուղտաբուծության ճյուղը ուշ է զարգացել: *Sarlık* թուվ. եզնուղտ: Այս կենդանին ընտելացվել է Տիբեթում և այնտեղից Մոնղոլիայով ներթափանցել է Թուվա և Ալթայ: Այն մասին, որ Թուվա եզնուղտը ներթափանցել է Մոնղոլիայից, վկայում է նրա անվանումը, որն առաջացել է մոնղոլերեն *caprar* ձևից: Այլ թյուրքական լեզուներում, բացի ալթայերենից և սագայերենից «եզնուղտ» նշանակությամբ օգտագործվում է *котас*, իսկ

մանջուրերենում՝ *имерхен* բառերը: Եզնուդարը հեշտությամբ խաչասերվում է այլ խոշոր եղջերավոր կենդանիների հետ, որոնց սերունդն անվանվում է *хайнак*¹: *Сарлык шарызы/ шарыг*² թուվ. Կրտած եզնուդո: Յակուտերենում բնիկ շերտ է կազմում եղջերաբուծության եզրաբանությունը, իսկ ձիաբուծական եզրաբանության մեջ արտացոլվում է մոնղոլական լեզուների հետ ուշ շրջանի շփումները: Որոշ փոխառություններ էլ, կորցնելով արդիականությունը, դուրս են մղվել ակտիվ բառապաշարից. օրինակ՝ *tugrag/ tugrag* պատերազմի ժամանակ խանի կողմից զինվորներին տրված, իսկ խաղաղ ժամանակ հետ վերցված ձի: Սրանից առաջացել է *туфраҕлен* բայական ձևը, (ձեռք բերել ձի), ձի, որին տալիս էր խանը գորաշարժերի ժամանակ, *tuyraylan* ձի հեծնել:

Argimak թուրքմենական գտարյուն ձի, ուժեղ, արշավային ձիու տեսակ: *Argimak* կկալպ., բաշկ., նոդ., թաթ., դազ. Արագավազ ցեղական ձի, арҕумок ուզբ. Արագավազ ցեղական ձի, арҕымак դրդզ., ալթ. Արագավազ ցեղական ձի: Պահպանվել է նաև մոնղոլական լեզուներում: Ուլդուրերենի Մինցյանի բարբառում հանդիպում ենք арҕамак վարգաձի, арҕыг³ հովատակ ձևերին: Ղազախների համար այնքան մեծ է եղել ձիու դերն ու նշանակությունը, որ այս բառի իմաստն ընդլայնվել է և, բացի ազնվացեղ ձիուց, նաև նշանակում է հարգարժան, սոցիալական բարձր դիրք գրավող անձնավորություն:

Атанда жок арҕымак ,
 Анадан жок арҕымак ,
 Саған не керек?
 Шал корадан карҕымак ⁴

¹ Вайнштейн С.И., *Историческая этнография тувинцев*, Москва, 1972, стр. 42.

² Տե՛ս նույնը, էջ 44:

³ Малов Е., *Уйгурские наречия Синьцзяна*, Москва, 1961, с. 94.

⁴ Смирнова Н.С., “*Казахские пословицы, записанные и опубликованные П. М. Мелноранским*”, Тюркологический сборник, Москва, 1973, с. 231-235.

Հայրական կողմից չունես արդամակ
(բարձր սոցիալական դիրքի բարեկամ),
Մայրական կողմից չունես արդամակ,
Ինչ է մնում քեզ՝ նետվել փարախից:

Bora бора < бора, թուվ. գորշաճերմակ ձի, *buura* թուվ. բեղմնավորող ուղտ, հմմտ. մոնղ. *буугура*, *буугра* զուգավորող ուղտ:

*Bozagu/ buzagu/ puzagu*⁵ հորթ *бырагу/бяруу* մոնղ., *буруу* բուրյաթ., *бюрюю* կավմ. հորթ, *irkäk bozayu* ցլիկ, *бузай*, *бызағу*⁶, *бузав*, *бузайу*, *buzaw* հորթ, *buzagılık inek*⁷ ձնել պատրաստվող կով: Շչերբակը *буз* /*боз* արմատները կապում է մոնղոլերենի *бур/бор* արմատների հետ՝ մոխրագույն, մուգ (*к>в*, *й>оо*): *бузоқ/бөзөк >бузав> мозай> бузай/музоо*⁸: Անցել է նաև հունգարերենին. *borju*⁹:

Çokur աշխետ ձի: Վկայված է 14-րդ դարի «Օղուգ-նամե» և «Մուհաբբաթ-նամե» հուշարձաններում (Щербак, 81): Մոնղ. *čokur* պիսակավոր¹⁰: Ժամանակակից լեզուներից հանդիպում է ուրբեկերենում և նրա բարբառներում. *чавкар//човкар; чэвкэр*¹¹ ճանձկեն, պիսակավոր:

⁵ Махмуд Кошғарий, *Девону луготит турк*, Уч томлик / Таржимон ва нашрга тайерловчи Муталлибов м., Тошкент, 1960-1963, т. III, I стр. 417 (այսուհետև՝ МК).

⁶ Мелиоранский П.М., *Араб-филолог о турецком языке*, СПб., 1900, стр.081 (այսուհետև՝ Мелиоранский, АФТ).

⁷ *13 Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*, 1-8 с., Ankara, TDK, 1963-1977, II, 824, VIII 180. (այսուհետև՝ TarS.).

⁸ Щербак А.М., “*Названия домашних и диких животных в тюркских языках*”, Историческое развитие лексики тюркских языков, Москва, 1961, стр. 110. (այսուհետև՝ Щербак)

⁹ Чунгаев Я., *О связях туркменского и древнетюркского языков с венгерским*, Ашхабад., 1985, стр. 45.

¹⁰ Дыбо А.В., *Семантическая реконструкция в алтайской этимологии*, Москва, 1996, стр. 348.

¹¹ Жураев Х., *Узбек тили тюрк-калтатой шевасининг фонетик ва лексик хусусиятлари*, Тошкент: Фан, 1981, стр. 38 (այսուհետև՝ Жураев).

Dönen մոնղոլերենում՝ *dönö*(n) չորս տարեկան ցլիկ, *dünen* բուր. բառը կիրառվում է կենդանու տարիքը նշելու համար՝ մեծ մասամբ չորսամյա տարիքային խումբը: Համեմատաբար ուշ շրջանի մոնղոլական փոխառություն է: Թյուրքական լեզուներում կիրառվում է կամ տարիքային խմբեր արտահայտող բառակապակցային եզրերում, օրինակ՝ *дөнөн қой* կկալպ. *дөнөжун гьойун* թուրքմ. Չորս տարեկան խոյ, կամ՝ որպես առանձին բառային միավոր, օրինակ՝ *дунән, дөнән* բաշկիրերենի խոսվածքներում¹², *дөнен*¹³ թուրքմ. բրբռ., չորս տարեկան ձի, *дөнөн* դազ. չորս տարեկան արու: *Kaban* վայրի խոզ, *қабан* դազ., *qaban* ադրբ., *ҫабан* թուրքմ., *каман* բաշկ. կկալպ. դրդզ., *kăbân* ուզբ., *каван* ուլդ., թաթ. 1. *кабан дунгызы* 2. *ата дунгыз* ընտանի արու խոզ: «Ընտանի խոզ» իմաստով հայտնի է միայն թուվիներենում (չօր չաբանի «վարազ», *it* չաբանի «խոզ»), մյուս թյուրքական լեզուներում, ինչպես նաև ռուսերենում հայտնի է որպես «որձ կամ վայրի խոզ», ընդ որում, դաստիարակ գրավոր հուշարձաններում և ժամանակակից լեզուներում ու բարբառներում գոյություն ունեցող սվյալներից, երկրորդ իմաստն ամենահինն է: Հենց «վայրի խոզ» նշանակությամբ էլ փոխառվել է ռուսերեն՝ աստիճանաբար դուրս մղելով հին սլավոնական *вепрь* բառը: *Kolin* թաթ. քուռակ, *колкай* մեկից երկու տարեկան քուռակ: *Merin* կրտած ձի, ենթադրաբար մոնղոլական փոխառություն է, ռուսերենում փոխառվել է թյուրքերենից, ինչի մասին վկայում է նրա հնչյունաբանությունը¹⁴: Մոնղոլական լեզուներում այս բառի նշա-

¹²Ишбердин Э.Ф., *Названия животных и птиц в башкирских говорах*, Автореф. дис. ...канд. филол. наук, Уфа, 1970, стр. 6 (այսուհետև՝ *Ишбердин*).

¹³Түркмен дилиниң гысгача диалектологик сөзлүги, Ашгабат, 1977, стр. 15, 28, 396 (այսուհետև՝ *ТДС*).

¹⁴ Ују мшаһиһи տե'ս Баскаков Н.А. и др., *Развитие и обогащение русского языка за счет заимствований из языков народов СССР.// Взаимодействие и взаимообогащение языков народов СССР*, М., 1969, с. 55; Сетаров Д.С.,

նակութունն է «ձի» (մոնղ. морь, հին մոնղ. мөрин, կալմ. мери): Միջին Ասիայի թյուրքական լեզուներից օգտագործվում է միայն դրդերենի ձիաբուծական եզրաբանության մեջ և նշանակում է «կրտած ձի»¹⁵: Կարծիք կա, որ morin-morkin բառը ծագում է պլթայական նախալեզվից: Ըստ Մ.Մուսատևի, որպես այս բառի նախատիպ կարող է հանդիսանալ նաև թյուրքական мал «անասուն, ունեցվածք» բառը¹⁶:

Megicin վայրի էգ խոզ мегажин մայր խոզ, mekejin թուրքմ. մայր խոզ, հմմտ. մոնղ. Мэгж էգ խոզ, мегежин կկալպ., դագ., бегеджин կբալկ. մայր խոզ¹⁷:

Tororay դրդ. երիտասարդ վայրի խոզ, тороку/тороку յակ. (հմմտ. մոնղ. торой):

Tönöcin ալթ. չորս տարեկան կով կամ զամբիկ¹⁸:

Tölög անցած տարվա զամոնոնդ. Төл դագ. կենդանիների ծին, тэлээ դրդ. երկու մորից կուրծք ուտող գառ:

Unaa դրդ. Բանող կենդանի, մեծմասամբ՝ ձի, հմմտ. մոնդլերենում՝ унаа բարձվող կենդանի, уна ալթ. Բանող ձի, որոշ բարբառներում՝ улоо: Պոպպեի բառարանում՝ unayan اونغان մտրուկ¹⁹:

Jiren շիկակարմիր ձի, жирэн թաթ., ерэн բաշկ., բաշկ. բրբ. йерэнсэй, иййрен նոդ., сүйрен չուվ., жийрон ուգր., дьерен ալթ., чигрен խակша., жирэн ուլդ. շիկակարմիր ձի:

Тюркизмы в русской коневодческой терминологии // Тюркизмы в восточно-славянских языках, М., 1974, с. 232.

¹⁵Алдашев А., *Русско-киргизский терминологический словарь по животноводству и ветеринарии*, Фрунзе, 1980, стр. 191.

¹⁶ Мусаев К.М., *Лексикология тюркских языков*, Москва, 1984, Лексика тюркских языков в сравнительном освещении, Москва, 1975, стр. 78.

¹⁷*Краткий монгольско-русский словарь*, сост. Ринчинэ А.Р., /под ред. проф. Санжеева Г.Д., Москва, 1947, стр. 131 (այսուհետև՝ КМРС).

¹⁸GürsoyEmine, *AltaşaTürkçeSözlük*, Ankara, 1999, s., 184. (այսուհետև՝ АТS).

¹⁹ Поппе Н.Н., *Монгольский словарь Мукаддимат ал-адаб*, ч. I-II, М.-Л., 1938, стр. 364 (այսուհետև՝ Поппе, МА).

Հին հուշարձաններում՝ *jegrän* շիկակարմիր ձի²⁰: Այս բառը մոտ է կանգնած մոնղոլերեն *хүрэн* «թխաթույր, մուգ շագանակագույն» բառին (*грн/хрн*): Նշենք նաև *конур/контур* բառը, որը այս նույն բառույթի հնչյունական տարբերակն է, հանդիպում է 12-13-րդ դարերի հուշարձաններում «շիկակարմիր ձի» իմաստով: Ժամանակակից լեզուներում գունային նշանակությամբ լայն կիրառություն ունի, օրինակ, *контур* դագ.,թխաթույր, մուգ մոխրագույն (անասունների թույրի մասին), *контур* դրդգ.մուգ դարչնագույն, *контурт* թաթ.դարչնագույն, թուրքմ. *контур* շագանակագույն, *хамар* չով.շագանակագույն, դարչնագույն: Սա նույնպես թյուրք-մոնղոլական գուգաբանություն է. մոնղ. *хонгор* շեկ, ճերմակ բաշով ու պոչով ձի, կալմ. *хонгор* բացաշխետ ձի²¹:

Jolbun հմմտ. մոնղ. *золбин* թափառական, հոտից անջատված կենդանի, *jolbun*դրդգ., *чолбан* խակ. մոլորված կենդանի:

Juuşazog, *sa* մոնղ. «հանգիստ կանգնել», *жувса* դրդգ., *йувса* նոդ., *сокса* թուվ., *жусай* դագ. ուտելուց հետո լիակատար հանգստի մեջ գտնվող կենդանի, *жусак* դրդգ. երկու տարեկան ոչխար (հմմտ, մոնղ. *jusay* երկու տարեկան ոչխար):

Թյուրքական բառի հնչյունաբանական կազմությունը բնութագրվում է նախ և առաջ, արմատային ձևույթի եռահնչյունությամբ. բնորոշ են բաղաձայն-ձայնավոր-բաղաձայն հերթականությամբ փակ վանկերը. *коç/у/һар/коç* ոչխար, խոյ թյուրք., թյուրք. *qoñ<qoi, koy*, մոնղ. *хонin* ոչխար: Ենթադրվում է, որ վանկի կառուցվածքային փոփոխության կարող է հանգեցնել շեշտի տեղաշարժը²²: Ըստ որոշ հետազոտողների՝ թյուրքական շեշտը սկզբում դրվել է առաջին վանկի վրա՝

²⁰Малов С.Е., *Памятникидревнетюркской письменности Монголии и Киргизии*, Москва-Ленинград, 1959, стр. 96 (այսուհետև՝ Малов, ПМК).

²¹ Суюнчев Х.И., *Карачаево-балкарские и монгольские лексические параллели*, Черкесск, 1977, стр. 172 (այսուհետև՝ Суюнчев).

²² Корш Ф., *Древнейший народный стих турецких племен*, ЗВОРАО, XIX, 1909, стр. 166-167.

ինչպես մոնղոլերենում: Դրա տեղաշարժը դեպի վերջին վանկ տեղի է ունեցել հավանաբար դեռևս նախաթյուրքերենում՝ մինչ բարբառների առաջանալը, քանի որ բարբառներում նույնպես շեշտն ընկնում է վերջին վանկի վրա *toruy/toriy* < *tori* դարչնագույն ձի: Սակայն նման տեղաշարժը չէր կարող թուլացնել վերջին հնչյունը և դրա անհետացման պատճառը դառնալ: Այդ երևույթը սպասելի էր մոնղոլական լեզուներում, որտեղ շեշտը դրվում է առաջին վանկի վրա: Այստեղից կարելի է ենթադրել, որ կարճ արմատները ավելի հին են և նախաթյուրքերենում արդեն հայտնի էին: Իսկ երկայնացված մոնղոլական վանկերը ավելի ուշ ժամանակաշրջանի ձևեր են. օրինակ՝ *qıl* մոնղ. *kilyasun* ձիու մազ, թյուրք. *azman* մոնղ. *asamay*, կրտած ցուլ, թյուրք. *at* մոնղ. *adayun* ձի, թյուրք. *say-*, մոնղ. *saya-* «կթել» (համաթյուրքական արմատ է, բազմաթիվ ձևաբանական, հնչյունաբանական և իմաստաբանական փոփոխություններով հանդերձ պահպանվել է ժամանակակից թյուրքական լեզուներում. *saglak/ saglık /sagmal/ sagmali/ savluk/ soglak* էգ ոչխար, կթու ոչխար կամ այծ), թյուրք. *boz*, մոնղ. *boro* «մոխրագույն ձի», թյուրք. *čab*, մոնղ. *čabi* «ձիու ազդր»:

Ալթայյան լեզվաընտանիքն ուսումնասիրող լեզվաբանների համար դեռևս վիճելի է սկզբունքային կարևորության մեկ հարց. արդյոք այդ լեզվաընտանիքի պատմական նմանությունները լոկ տիպաբանական են, թե դրանց միջև գոյություն ունի ժառանգական փոխկապակցվածություն: Սակայն, անկախ այս հարցի պատասխանից, այդ նմանություններն ուսումնասիրության կարիք ունեն: Դրանց հավաքագրումը և սկզբնական հետազոտումը կարող է լուսաբանել թյուրքական լեզուների բարդ փոխհարաբերություններն այլ լեզուների հետ: Ընդհանրացնելով քննարկումների արդյունքները, հարկ է նկատել, որ թեմատիկ խմբերի մեջ մտնող անվանումների հարաբերակցությունը տարբեր է: Ընդհանուր տեսակային անվանումները, կրտած կամ զուգավորող արուների, էգե-

րի կամ մատղաշների տարբեր կերպ արտահայտված անվանումները հավասարաչափ չեն ներկայացված, և, ակնհայտ է, որ դրանց բազմազանությունը կամ միօրինակությունը կախված է կենդանու՝ տնտեսության մեջ ունեցած արժեքից: Կրտած կենդանու անվանումն արտահայտված է ինքնուրույն բառային մեկ միավորով, եթե այն մեծ կարևորություն ունի: Նույնը կարելի է ասել նաև տարիքային խմբերի համար: Ժամանակի ընթացքում բառապաշարային այս խմբի զարգացումների արդյունքում տարիքի, սեռի նշանակության առանձին բառերը փոխարինվում են նկարագրական արտահայտություններով:

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

ադրբ. – ադրբեջաներեն, ալթ. – ալթայերեն, բաշկ. – բաշկիրերեն, բալկ. – բալկաներեն, բուրյաթ. – բուրյաթերեն, բրբռ. – բարբառ, բրց. – բառացի, գագ. – գագաուզերեն, թաթ. – թաթարերեն, թուրք. – թուրքերեն, թյուրք. – թյուրքերեն, թուրքմ. – թուրքմեններեն, թուվ. – թուվիներեն, թուրֆ. – թուրֆաներեն, իսակ. – իսկասերեն, կալմ. – կալմիկերեն, կարաիմ. – կարաիմերեն, կբալկ. – կարաբալկաներեն, կում. – կումիկերեն, կկալպ. – կարակալպակերեն, հմմտ. – համեմատել, հնցծ. – հնացած, դագ. – դագախերեն, դրդգ. – դրդգերեն, դրմ. թաթ. – դրիմի թաթարերեն, մանջ. – մանջուրերեն, մոնղ. – մոնղոլերեն, յակ. – յակուտերեն, շոռ. – շոռերեն, չադ. – չադաթայերեն, չուվ. – չուվաշերեն, ուլդ. – ուլդուրերեն, ուզբ. – ուզբեկերեն

THE MONGOLIAN LOANWORDS IN THE CATTLE-BREEDING VOCABULARY OF TURKIC LANGUAGES

Lusine Khachatryan
(summary)

The vocabulary of the languages is getting richer by using internal resources of different formative ways, and also with help of different loanwords. Turkic languages across the time have had lots of relations with other language families, and it is not surprising that they have had some similarities in their vocabulary. Despite of the fact that main core of Turkic livestock terminology is native, during the time the number of loanwords has increased. Mongolian loanwords also exist in terminology of Turkic languages and are useful for researchers for solving problems according to Altaic proto.

МОНГОЛЬСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ В СКОТОВОДЧЕСКОМ СЛОВАРЕ ТЮРКСКИХ ЯЗЫКОВ

Лусине Хачатрян
(резюме)

Семантико-морфологическое изучение отдельных лексем данной тематической группы, охватывающей как древний слой лексики, так и инновации более позднего времени, позволяют проследить внутренние закономерности развития тюркских языков, которые прошли сложный путь взаимодействий между собой и с другими языковыми семьями.